

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

УДК 342.9

БУХТІЯРОВА І.Г.

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАХИСТУ ДИТИНСТВА ТА МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ**

Сформульоване визначення системи суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства й материнства в Україні. З'ясовано коло суб'єктів, що входять до її складу, надано характеристику кожному суб'єкту в контексті його участі в адміністративно-правовому захисті дитинства й материнства в Україні.

Ключові слова: дитинство, материнство, адміністративно-правовий захист, система, суб'єкти.

Сформулировано определение системы субъектов административно-правовой защиты детства и материнства в Украине. Выяснен круг субъектов, входящих в ее состав, охарактеризован каждый субъект в контексте его участия в административно-правовой защите детства и материнства в Украине.

Ключевые слова: детство, материнство, административно-правовая защита, система, субъекты.

The definition of the system of subjects of administrative and legal protection of childhood and maternity in Ukraine is formulated. The circle of subjects included in its structure is clarified, and each subject is characterized in the context of his participation in the administrative and legal protection of childhood and motherhood in Ukraine.

Key words: childhood, motherhood, administrative-legal protection, system, subjects.

Вступ. В умовах надзвичайної економічної та соціальної кризи в Україні питання збереження репродуктивного здоров'я, захисту дитинства й материнства має неодмінно залишитися серед пріоритетів держави. Це є питанням національної безпеки та подальшого сталого розвитку України, потребує невідкладної уваги з боку держави та відповідної фінансової підтримки.

Постановка завдання. Метою статті є загальна характеристика суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства й материнства в Україні.

Результати дослідження. Основний Закон передбачає правовий захист дитинства й материнства в Україні, який здійснюють органи влади. Для розкриття суб'єктного складу захисту дитинства й материнства в Україні необхідно розкрити поняття й особливості такої системи, а також визначити провідних суб'єктів.

Відповідно до тлумачного словника, поняття «система» трактується, зокрема, як порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь; як форма організації, будова чого-небудь (державних, політичних, господарських одиниць, установ і т. ін.); сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням; сукупність принципів, які є основою певного вчення; як будова, структура, що становить єдність закономірно розташованих і функціонуючих частин [1, с. 205].

Відповідно до теорії управління, система – це щось ціле, створене з окремих частин і елементів для цілеспрямованої діяльності, що характеризується безліччю елементів; єдністю головної мети для всіх елементів; наявністю зв'язків між елементами; цілісністю і єдністю елементів; структурою та ієрархічністю, відносною самостійністю; чітко вираженим управлінням [2, с. 154].

Отже, система суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства й материнства в Україні – це сукупність взаємопов'язаних публічних адміністрацій, що делеговано виконують функції держави у сфері правового захисту дитинства й материнства, здійснюють відповідні повноваження та реалізують державну політику у сфері дитинства й материнства.

Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. № 2402-III система заходів щодо охорони дитинства в Україні включає визначення основних правових, економічних, організаційних, культурних і соціальних засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий і соціальний захист дітей, його узгодження з міжнародними правовими нормами в цій сфері; забезпечення належних умов для охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного й інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації й активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності; проведення державної політики, спрямованої на реалізацію цільових програм з охорони дитинства, надання дітям пільг, переваг і соціальних гарантій у процесі виховання, навчання, підготовки до трудової діяльності; заохочення наукових досліджень з актуальних проблем дитинства; установлення відповідальності юридичних і фізичних осіб (посадових осіб і громадян) за порушення прав і законних інтересів дитини, за заподіяння їй шкоди [3].

Усі вищевказані заходи здійснюють відповідні суб'єкти, до яких слід віднести Кабінет Міністрів України, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, громадські й благодійні організації. Далі необхідно розкрити особливості їх адміністративно-правового статусу у сфері забезпечення адміністративно-правового захисту дитинства й материнства.

Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України полягає в сукупності повноважень, що спрямовані на формування державної політики у сфері захисту дитинства й материнства та відповідної координації органів виконавчої влади щодо реалізації такої політики.

Закон України «Про органи й служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 р. № 20/95-ВР розкриває, що здійснення соціального захисту дітей і профілактика правопорушень серед них покладається в межах визначеної компетенції на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім'ї та дітей, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері сім'ї та дітей, відповідні структурні підрозділи обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських і районних у містах рад; уповноважені підрозділи органів Національної поліції; приймальники-розподільники для дітей органів Національної поліції; школи соціальної реабілітації та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти; центри медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я; спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка). У здійсненні соціального захисту й профілактики правопорушень серед дітей беруть участь у межах своєї компетенції інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи й організації незалежно від форми власності, окремі громадяни [4].

Міністерство соціальної політики України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, соціального діалогу, соціального захисту, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї [5].

Положення про Міністерство соціальної політики України від 17 червня 2015 р. визначає, що Мінсоцполітики відповідно до покладених на нього завдань проводить моніторинг стану дотримання вимог законодавства щодо соціального захисту сімей і дітей; визначає правові, економічні й організаційні механізми, що стимулюють ефективну діяльність закладів соціального обслуговування, реабілітаційних установ, санаторіїв для інвалідів і дітей-інвалідів, підприємств і установ протезної галузі, забезпечує оптимізацію та розвиток їх мережі; організовує в межах повноважень, передбачених законом, безоплатне харчування дітей на радіоактивно забруднених територіях та виплату компенсації сім'ям із дітьми, потерпілим унаслідок Чорнобильської катастрофи; організовує та координує роботу із забезпечення житлом дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа – інвалідів по зору та слуху; здійснює координацію роботи із соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей та їх соціально-психологічної реабілітації; веде централізований облік дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклуван-

ня, які можуть бути усиновлені, а також облік іноземців і громадян України, які проживають за межами України, – кандидатів в усиновлювачі та дітей, усиновлених ними; проводить роботу із соціально-правового захисту дітей; здійснює координацію та методологічне забезпечення діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; сприяє розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; організовує в межах повноважень, передбачених законом, оздоровлення й відпочинок дітей; здійснює в межах повноважень, передбачених законом, координацію діяльності щодо виїзду груп дітей за кордон на оздоровлення й відпочинок, а також надає згоду на виїзд груп, до складу яких входять діти з різних регіонів України; виконує інші повноваження [5].

Отже, особливість адміністративно-правового статусу Міністерства соціальної політики України полягає в тому, що міністерство є провідним органом виконавчої влади, що має владні повноваження у сфері розроблення та реалізації заходів адміністративно-правового захисту дитинства й материнства, які спрямовані на забезпечення основних прав, свобод і законних інтересів дітей і батьків і здійснюються як міністерством, так і підпорядкованими йому органами й посадовими особами.

На місцях повноваження щодо адміністративно-правового захисту дитинства й материнства здійснюють органи опіки й піклування. Органами опіки та піклування є районні, районні в містах Києві та Севастополі місцеві державні адміністрації, виконавчі органи міських чи районних у містах, сільських, селищних рад. Органи опіки та піклування забезпечують вирішення питань щодо встановлення статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування; надання опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування; застосування інших форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; соціального захисту й захисту особистих, майнових, житлових прав та інтересів дітей; забезпечення пріоритетних форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; притягнення до відповідальності осіб, які порушують права дитини; надання письмової згоди або заперечення на відчуження нерухомого майна (зокрема житла) та іншого майна, власником якого є дитина; подання заяв, клопотань, позовів про захист прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [6].

Отже, органами опіки та піклування, що здійснюють адміністративно-правовий захист дитинства й материнства, є районні, районні в містах Києві та Севастополі місцеві державні адміністрації, виконавчі органи міських чи районних у містах, сільських, селищних рад, які на регіональному та місцевому рівні вповноважені на виконання дій і заходів адміністративно-правового впливу щодо забезпечення прав, свобод і законних інтересів дітей і матерів.

Служба у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації (далі – служба) є структурним підрозділом обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, який утворюється головою обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, підзвітний і підконтрольний відповідно голові обласної, Київської та Севастопольської міської державної адміністрації. Основними завданнями служби є такі: реалізація на відповідній території державної політики з питань соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, учиненню дітьми правопорушень; розроблення й здійснення самостійно або разом із відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями всіх форм власності, громадськими організаціями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей; координація зусиль місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій усіх форм власності у вирішенні питань соціального захисту дітей і організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності; забезпечення додержання вимог законодавства щодо встановлення опіки та піклування над дітьми, їх усиновлення, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї; здійснення контролю за умовами утримання й виховання дітей у закладах для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей усіх форм власності; ведення державної статистики щодо дітей; ведення обліку дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та соціально-реабілітаційних центрів (дитячих місцевок); визначення пріоритетних напрямів поліпшення на відповідній території становища дітей, їх соціального захисту, сприяння їхньому фізичному, духовному й інтелектуальному розвитку, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, учиненню дітьми правопорушень [7].

Безпосереднє ведення справ і координація діяльності стосовно дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладаються на служби у справах дітей. Служба у справах дітей бере участь у здійсненні заходів щодо соціального захисту й захисту прав та інтересів дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, несе відповідальність за їх дотримання, а також координує здійснення таких заходів; оформляє документи на усиновлення й застосування інших форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; оформляє клопотання щодо переведення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на інші форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; здійснює контроль за умовами влаштування й утримання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; здійснює моніторинг діяльності стосовно дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; здійснює інші заходи стосовно дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [6].

Також варто зазначити й про статус спеціальної комісії. Комісія з питань захисту прав дитини (далі – комісія) є консультативно-дорадчим органом, що утворюється головою районної, районної у містах Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної в місті ради. Основним завданням комісії є сприяння забезпеченню реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, сімейне виховання та всебічний розвиток [8].

Комісія відповідно до покладених на неї завдань розглядає та подає пропозиції до індивідуального плану соціального захисту дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, який складається за формою, затвердженою Мінсоцполітики, а також визначає перелік суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю (далі – суб'єкти соціальної роботи), що беруть участь у виконанні такого плану, контролює виконання його пунктів суб'єктами відповідно до їх компетенції; розглядає спірні питання, які потребують колегіального вирішення, зокрема такі: реєстрація народження дитини, батьки якої невідомі; надання дозволу бабі, діду, іншим родичам дитини забрати її з пологового будинку чи іншого закладу охорони здоров'я, якщо цього не зробили батьки дитини; позбавлення та поновлення батьківських прав; установлення й припинення опіки, піклування; інші питання, пов'язані із захистом прав дітей; розглядає підготовлені суб'єктами соціальної роботи матеріали про стан сім'ї, яка перебуває в складних життєвих обставинах, зокрема сім'ї, в якій є ризик відібрання дитини чи дитина вже відібрана в батьків без позбавлення їх батьківських прав, сім'ї, діти з якої влаштовуються до навчального закладу на стаціонарне перебування за заявою батьків; розглядає питання щодо обґрунтованості обставин, за яких відсутні можливості для здобуття дитиною повної загальної середньої освіти за місцем проживання (перебування), приймає рішення про доцільність влаштування дитини до загальноосвітньої школи-інтернату I–III ступенів за заявою батьків із визначенням строку її перебування в школі-інтернаті [8].

До складу комісії на громадських засадах входять керівники структурних підрозділів районної, районної у містах Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної в місті ради, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, заступники керівників органів Національної поліції та Мін'юсту, а також працівник служби в справах дітей, який виконує обов'язки секретаря комісії [8].

Отже, особливістю адміністративно-правового статусу комісії з питань захисту прав дитини є те, до її складу входять органи, служби та посадові особи різного адміністративного підпорядкування, які об'єднуються спільною метою, що полягає в реалізації консультативно-дорадчих повноважень щодо адміністративно-правового захисту дитинства й материнства.

Систему суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства й материнства в Україні складають також уповноважені підрозділи органів Національної поліції. Уповноважені підрозділи органів Національної поліції зобов'язані проводити роботу щодо запобігання правопорушенням дітей; виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, учинені дітьми; розшукувати дітей, що зникли; виявляти дорослих осіб, які втягують дітей у злочинну діяльність, проституцію, пияцтво, наркоманію та жебрацтво; виявляти батьків або осіб, що їх замінюють, які ухиляються від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо створення належних умов для життя, навчання та виховання дітей; вести облік правопорушників, що не досягли 18 років; викликати дітей, їхніх батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників), а також інших осіб у справах та інших матеріалах про правопорушення і в разі ухилення без поважних причин від явки за викликом піддавати їх приводу; затримувати й тримати в спеціально відведених для цього приміщеннях дітей віком від 11 років; здійснювати згідно з чинним законодавством глас-

ні та негласні оперативно-розшукові заходи з метою розкриття кримінальних правопорушень, учинених дітьми або за їхньою участю; складати протоколи про адміністративні правопорушення дітей, а також їхніх батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників), які не виконують обов'язків щодо виховання й навчання дітей, інформувати відповідні служби у справах дітей; вносити підприємствам, установам і організаціям незалежно від форм власності обов'язкові для розгляду подання про необхідність усунення причин і умов, що сприяють учиненню правопорушень дітьми; інформувати відповідні служби у справах дітей про дітей, які затримані чи яким повідомлено про підозру в учиненні кримінальних правопорушень. Уповноважені підрозділи органів Національної поліції виконують також інші обов'язки та мають інші права, передбачені законодавством [4].

Отже, уповноважені підрозділи органів Національної поліції – це спеціалізовані підрозділи в системі правоохоронних органів держави, специфікою діяльності яких є здійснення превентивних заходів щодо попередження та припинення правопорушень, учинених дітьми або відносно них, а також координації інших суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства й материнства в Україні.

Важливу роль у площині захисту дитинства й материнства відіграють спеціалізовані установи для дітей, до яких слід віднести приймальники-розподільники для дітей; загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України; притулки для дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка).

Діють також спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України – установи, в яких відбувають покарання неповнолітні віком від 14 років, засуджені до позбавлення волі. Організація та діяльність спеціальних виховних установ регламентується кримінально-виконавчим законодавством [4].

У сфері правового захисту дітей діють також притулки для дітей служби у справах дітей відповідної місцевої державної адміністрації (далі – притулок) – заклади соціального захисту, створені для тимчасового перебування в них дітей віком від 3 до 18 років [9].

Основними завданнями притулку є такі: соціальний захист позбавлених сімейного виховання дітей, які опинилися в складних житлово-побутових умовах, залишили навчальні заклади; створення належних житлово-побутових і психолого-педагогічних умов для забезпечення нормальної життєдіяльності дітей, надання їм можливості для навчання, праці та змістовного дозвілля [9]. Отже, дитячі притулки – це спеціалізовані установи, які створюються на місцевих і регіональних рівнях для постійного проживання дітей від 3 до 18 років і надання цим дітям соціального, правового, педагогічного та медичного супроводу, який є достатнім для забезпечення їхньої життєдіяльності.

Соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка) є закладами соціального захисту для проживання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, безпритульних дітей віком від 3 до 18 років, дітей, розлучених із сім'єю; надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової, інших видів допомоги та подальшого їх улаштування [4].

Основними завданнями соціально-реабілітаційного центру є такі: соціальний захист дітей; створення соціально-побутових умов для забезпечення нормальної життєдіяльності дітей, навчання, праці та змістовного дозвілля; надання дітям комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової й інших видів допомоги; проведення психолого-педагогічної корекції з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини; створення умов для здобуття дітьми освіти у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних навчальних закладах за місцезнаходженням центру; забезпечення оволодіння дітьми професійними навичками та їх трудове навчання; забезпечення влаштування дітей після досягнення ними повноліття (працевлаштування, навчання у вищих навчальних закладах тощо); участь у проведенні місцевими органами виконавчої влади заходів для подолання безпритульності у відповідному регіоні; робота із сім'ями дітей щодо нормалізації умов їх виховання; розроблення рекомендацій для педагогічних і соціальних працівників і батьків або осіб, що їх замінюють, із питань соціально-психологічної адаптації дітей [10].

Отже, особливістю соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок) є порядок їх створення та фінансування, що здійснюється як органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, так і громадськими інституціями, із метою всебічного розвитку дітей, організації їхнього дозвілля та заохочення комунікації між дітьми.

Окремою конституційною інституцією в системі адміністративно-правового захисту дитинства й материнства є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, діяльність якого спрямована на дотримання основних прав, свобод і законних інтересів дітей і матерів як особливо вразливих категорій населення, що здійснюється через реалізацію наглядових, контрольних і моніторингових повноважень у всіх сферах суспільного життя з обов'язком реагування на порушення таких прав та інформування суспільства про стан захищеності дітей і матерів.

Крім того, є така інституція, як Уповноважений Президента України з прав дитини (далі – Уповноважений), який забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері [11].

Основними завданнями Уповноваженого є такі: постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення й запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини; унесення Президентові України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав і законних інтересів дитини; здійснення заходів, спрямованих на захист і відновлення порушених прав і законних інтересів дитини, інформування громадськості про такі заходи та їх результати; підготовка заходів за участю Президента України, зокрема міжнародного характеру, з питань, що стосуються дітей; здійснення заходів щодо налагодження взаємодії органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування з питань захисту прав і законних інтересів дитини [11].

Отже, Уповноважений Президента України з прав дитини являє собою посадову особу зі спеціальним статусом, що поєднує конституційні повноваження й адміністративно-правові засоби їх реалізації, направлені на захист дітей як найбільш вразливої категорії населення.

Усе вищевикладене дає підстави зробити такі висновки:

– систему суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства й материнства в Україні складають відповідні суб'єкти, до яких слід віднести конституційні інституції, Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування, спеціальні установи, громадські й благодійні організації;

– адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України полягає в сукупності повноважень, що спрямовані на формування державної політики у сфері захисту дитинства й материнства та відповідної координації органів виконавчої влади щодо реалізації такої політики;

– особливість адміністративно-правового статусу Міністерства соціальної політики України полягає в тому, що міністерство є провідним органом виконавчої влади, що має владні повноваження у сфері розроблення та реалізації заходів адміністративно-правового захисту дитинства й материнства, які спрямовані на забезпечення основних прав, свобод і законних інтересів дітей і батьків і здійснюються як міністерством, так і підпорядкованими йому органами й посадовими особами;

– органами опіки та піклування, що здійснюють адміністративно-правовий захист дитинства й материнства, є районні, районні в містах Києві та Севастополі місцеві державні адміністрації, виконавчі органи міських чи районних у містах, сільських, селищних рад, які на регіональному та місцевому рівні вповноважені на виконання дій і заходів адміністративно-правового впливу щодо забезпечення прав, свобод і законних інтересів дітей і матерів;

– служби у справах дітей – це структурні підрозділи, що підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади на місцях, безпосередньо відповідають за здійснення заходів із реалізації завдань адміністративно-правового захисту дитинства й материнства в межах конкретно визначених територіальних дільниць;

– особливістю адміністративно-правового статусу комісії з питань захисту прав дитини є те, що до її складу входять органи, служби та посадові особи різного адміністративного підпорядкування, які об'єднуються спільною метою, що полягає в реалізації консультативно-дорадчих повноважень щодо адміністративно-правового захисту дитинства й материнства;

– уповноважені підрозділи органів Національної поліції – це спеціалізовані підрозділи в системі правоохоронних органів держави, специфікою діяльності яких є здійснення превентивних заходів щодо попередження та припинення правопорушень, учинених дітьми або відносно них, а також координації інших суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства й материнства в Україні;

– важливу роль у площині захисту дитинства й материнства відіграють спеціалізовані установи для дітей, до яких слід віднести приймальники-розподільники для дітей; загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України; притулки для дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);

– приймальники-розподільники для дітей – це установи для тимчасового утримання бездоглядних або безпритульних дітей, що забезпечують належні умови для проживання, харчування та надання медичних послуг дітям до моменту визначення їх постійного місця проживання або перебування;

– загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації – це спеціалізовані установи, які здійснюють правовиховну функцію, що включає повноваження у сфері освіти та соціальної реабілітації дітей із метою адаптації та реінтеграції дітей як законслухняних членів суспільства;

– центри соціально-психологічної реабілітації дітей створені для надання психологічної, медичної та педагогічної допомоги дітям, які постраждали внаслідок незаконних дій, стали свідками правопорушення чи опинилися в складних життєвих обставинах;

– дитячі притулки – це спеціалізовані установи, які створюються на місцевих і регіональних рівнях для постійного проживання дітей віком від 3 до 18 років і надання цим дітям соціального, правового, педагогічного та медичного супроводу, який є достатнім для забезпечення їхньої життєдіяльності;

– особливістю соціально-реабілітаційних центрів (дитячі містечка) є порядок їх створення та фінансування, що здійснюється як органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, так і громадськими інституціями, з метою всебічного розвитку дітей, організації їх дозвілля та заохочення комунікації між дітьми;

– окремою конституційною інституцією в системі адміністративно-правового захисту дитинства й материнства є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, діяльність якого спрямована на дотримання основних прав, свобод і законних інтересів дітей і матерів як особливо вразливих категорій населення, що здійснюється через реалізацію наглядових, контрольних і моніторингових повноважень у всіх сферах суспільного життя з обов'язком реагування на порушення таких прав та інформування суспільства про стан захищеності дітей і матерів;

– Уповноважений Президента України з прав дитини – це посадова особа зі спеціальним статусом, що поєднує конституційні повноваження й адміністративно-правові засоби їх реалізації, направлені на захист дітей як найбільш вразливої категорії населення.

Висновки. Отже, система суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства й материнства в Україні – це сукупність взаємопов'язаних публічних інституцій, які структурно належать до різних гілок влади, мають відмінне підпорядкування та делеговано виконують функції держави у сфері правого захисту дитинства й материнства, здійснюють відповідні повноваження та реалізують державну політику у сфері дитинства й материнства.

Список використаних джерел:

1. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства / І.К. Білодід. – К. : Наукова думка, 1970–1980. Т. 7. 1976. – 724 с.
2. Лігоненко Л.О. Антикризисное управління підприємством : [підручник] / Л.О. Лігоненко. – К. : КНТЕУ, 2005. – 824 с.
3. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 981.
4. Про органи й служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січня 1995 р. № 20/95-ВР // ВРУ: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/20/95-vr/page2>.
5. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України : постанова КМУ від 17 червня 2015 р. № 423 // ВРУ: офіційний веб-портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-p>.
6. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13 січня 2005 р. № 2342-IV // ВРУ: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2342-15/page2>.

7. Про затвердження типових положень про службу у справах дітей : постанова КМУ від 30 серпня 2007 р. № 1068 // ВРУ: офіційний веб-портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-%D0%BF>.

8. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : постанова КМУ від 24 вересня 2008 р. № 866 // ВРУ: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>.

9. Про Типове положення про притулок для дітей служби у справах дітей : постанова КМУ від 9 червня 1997 р. № 565 // ВРУ: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-97-%D0%BF>.

10. Про затвердження Типового положення про соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко) : постанова КМУ від 27 грудня 2005 р. № 1291 // ВРУ: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1291-2005-%D0%BF>.

11. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини. Указ Президента України 11 серпня 2011 р. № 811/2011 // ВРУ: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/811/2011>.

УДК 342.922:355.21

ВЕРНИГОРА В.В.

ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ

У статті розглянуто зміст поняття «адміністративно-правовий статус» військових формувань під час особливого періоду. Виокремлено структурні блоки адміністративно-правового статусу військових формувань. Констатовано, що кожен із вказаних структурних блоків включає ряд компонентів, функціонування яких забезпечує системність і ефективність діяльності Збройних сил України як базового елемента військової організації України. Розкрито особливості адміністративно-правового статусу військових формувань України під час особливого періоду.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, військові формування, особливий період, Збройні сили України, права, обов'язки, юридична відповідальність.

В статье рассмотрено содержание понятия «административно-правовой статус военных формирований» во время особенного периода. Выделены структурные блоки административно-правового статуса военных формирований. Констатируется, что каждый из указанных структурных блоков включает ряд компонентов, функционирование которых обеспечивает системность и эффективность деятельности Вооруженных сил Украины как базового элемента военной организации Украины. Раскрыты особенности административно-правового статуса военных формирований Украины во время особенного периода.

Ключевые слова: административно-правовой статус, военные формирования, особенный период, Вооруженные силы Украины, права, обязанности, юридическая ответственность.

The article deals with the content of the concept of "administrative-legal status of military formations" during a special period. Structural blocks of the administrative-legal status of military formations are singled out. It was stated that each of these structural units includes a number of components whose functioning ensures the systemic and